

<https://doi.org/10.31108/2.2024.1.31.6>
УДК 159.9.072

Сергій Пугач, Інесса Візнюк
Сергій Долинний, Мар'яна Драчук

СТИЛЬ ЖИТТЯ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР

Пугач Сергій, Візнюк Інесса, Долинний Сергій, Драчук Мар'яна. Стиль життя та психосоціальна адаптація військовослужбовців силових структур.

Вступ. Під час воєнних конфліктів військовослужбовці зазнають різноманітних стресових ситуацій, які ставлять під загрозу їхнє життя. Соціальна адаптація в цих умовах стає важливим аспектом розвитку особистості щодо соціально-психологічних перспектив.

Мета: вивчення стилю життя та психосоціальної адаптації військовослужбовців силових структур.

Методи. Для проведення дослідження використовувався комплект психодіагностичних інструментів (Life Style Index, опитувальник СПА, тест Кеттелла (16 RF), тест Мотиваційний профіль Річі-Мартіна та міжособистісних відносин Т. Лірі).

Результати. Визначено основні складові формування стилю життя військовослужбовців з метою їхньої соціально-психологічної адаптації, зокрема факторну складову та компоненту подій. Можна констатувати стосовно впливу подій на стиль життя військовослужбовців, що вони пов'язані як із особистою, так і з сферою середовища, в якому вони знаходяться (колектив колег по службі, родина, друзі, інші особи, з якими відбувається комунікація).

Висновки. Розкрито основні елементи формування стилю життя військовослужбовців в контексті їхньої соціально-психологічної адаптації, зокрема психосоціальні аспекти та компоненти подій.

Ключові слова: військовослужбовці, строкова військова служба, стиль життя, психосоціальна адаптація, психологічні механізми захисту.

Puhach, Serhii, Vizniuk, Inessa, Dolynnyi, Serhii, Drachuk, Mariana. Lifestyle and psychosocial adaptation of servicemen

Introduction. During military conflicts, servicemen are exposed to various stressful situations that put their lives at risk. Social adaptation in these conditions becomes an important aspect of personality development.

Aim. To study the lifestyle and psychosocial adaptation of servicemen.

Methods. Life Style Index, SPA questionnaire, Cattell 16 RF, Ritchie-Martin's Motivational Profile and T. Leary's interpersonal relations test.

Results. The main components of servicemen's life style (the factor component and the events component) that affect servicemen's social and psychological adaptation were determined. The impact of events on servicemen's lifestyle is determined both by the servicemen's personal sphere and social environment (fellow soldiers, family, friends, other personal contacts).

Conclusions. The knowledge of the main component, in particular, psychosocial component and events component, of servicemen's life styles can be helpful in promoting servicemen's social and psychological adaptation.

Key words: servicemen, military service, lifestyle, psycho-social adaptation, psychological defense mechanisms.

Вступ. Під час воєнних дій військовослужбовці стикаються з різноманітними стресовими ситуаціями, що становлять загрозу для їхнього життя. У таких обставинах людина має два основних шляхи дії: або діяти відповідно до своїх базових інстинктів, спрямованих на збереження життя, або, незважаючи на наявні ризики, виконувати свої військові обов'язки.

Соціальна адаптація є важливою соціально-психологічною складовою розвитку особистості. Говорячи про соціальну адаптацію, низка дослідників (Візнюк, Долинний, Волохата & Ромашук, 2024; Зливков, Лукомська & Федан, 2016; Кокун, Мороз, Пішко & Лозінська, 2011; Кокун, Мороз, Пішко & Лозінська, 2021; Пугач, Візнюк & Долинний, 2023) звертаються до проблеми загальної адаптації до життя, аналізуючи індивідуальні особливості, способи та стратегії поведінки, стилі життя, які використовуються особистістю не тільки в життєвих ситуаціях, а й у повсякденних, типових умовах. Визначення соціально-психологічних характеристик та концептуальних засад феноменів стилю життя і соціальної адаптації особистості є основою оцінки їх сформованості серед військовослужбовців ЗСУ, однак ця проблема не знайшла достатнього вивчення в літературі.

Мета дослідження. Вивчення стилю життя та психосоціальної адаптації військовослужбовців силових структур.

Методи та організація дослідження. Для проведення емпіричного дослідження стилю життя, спрямованого на виявлення соціально-психологічної адаптації військовослужбовців ЗСУ, використовувався набір психодіагностичних інструментів. Цей набір включав опис та характеристики п'яти вимірювальних методик, а також послідовність їх використання, зазначену схему та умови аналізу результатів. Серед психодіагностичних методик використано такі: 1) методика «Індекс життєвого стилю» (Life Style Index, LSI), розроблений Р. Плутчиком у співавторстві з Г. Келлерманом і Х. Р. Контом; 2) методика діагностики соціально-психологічної адаптації (СПА) К. Роджерса та Р. Даймонда; 3) методика багатофакторного дослідження особистості (16 RF) за Р. Кеттелом; 4) методика вивчення мотиваційного профілю особистості Ш. Річі та П. Мартін; 5) тест міжособистісних відносин Т. Лірі (Зливков, Лукомська & Федан, 2016; Кокун, Пішко, Лозінська, Копаниця & Малхазов, 2011).

Вибірка дослідження. Відбрано учасників серед військовослужбовців ЗСУ з двох структурних підрозділів, загальною кількістю 100 осіб. Оскільки дослідження було спрямоване на вивчення процесу формування стилю їхнього життя, то вибірка досліджуваних містила осіб віком від 18 років на початковому етапі проходження строкової військової служби. Максимальний вік опитуваних обмежений 35 роками (вік, коли громадяни переходять з категорії молоді в іншу вікову групу згідно з нормативами). Проведене опитування за допомогою п'яти методик здійснено в електронному форматі, оскільки цей спосіб є більш пріоритетним у зв'язку з постійною зайнятістю респондентів. Всі учасники експерименту надали згоду на участь у дослідженні.

Результати дослідження та їх обговорення. *Стиль життя особистості* є основою становлення соціально-психологічної адаптації до умов середовища. Типологізація стилів життя військовослужбовців ЗСУ залежить як від психологічних, так і від соціальних ознак, певне місце в них належить культурологічній тенденції щодо обов'язків військової служби та професійних якостей. Розглянемо можливі стилі життя військовослужбовців ЗСУ, які можуть впливати на стан їхньої соціально-психологічної адаптації до умов середовища (Vizniuk, Dolyunnyi, Rabetska, Ladychenko & Zagrebelna, 2023).

На відміну від попередніх досліджень, таких як ті, що проводили Дж. Ластовіцька, Дж. Муррі, Дж. Йоахімсталер, Е. Йоахімсталер (Mitchell, 1983), котрі типологізували стилі життя військовослужбовців за критерієм, що формується на основі моральної єдності та спільності дій, типологія цінностей і стилю життя (VALS), розроблена класифікація А. Мітчеллом, представляють собою чітко визначену систему, яка класифікує стилі життя особистості залежно від їх цінностей або цільових орієнтирів. Один із найпоширеніших підходів у маркетингу стилів життя є метод VALS (Values and Lifestyle – цінності та спосіб життя), що був розроблений у 1978 році Каліфорнійським дослідницьким інститутом Стенфордського університету. Цей метод значною мірою ґрунтується на теорії ієрархії потреб А. Маслоу. А. Мітчелл, згідно того, висуває три категорії стилів життя особистості, які поділяються на вісім типів (Mitchell, 1983). У зв'язку з цим представимо адаптовану модель

стилів життя військовослужбовців Збройних Сил України відповідно до положень VALS (авторська пропозиція), яка включає в себе структурні складові, зазначені на рис. 1 (Пугач, Візнюк & Долинний, 2023).

В основі піраміди людських потреб лежать фізіологічні потреби, які є необхідними для фізичного існування. Далі в ієрархії йдуть потреби у безпеці, любові та повазі. На більш високому рівні знаходиться самореалізація, де набір потреб індивіда визначається ним самим.

Формування стилю життя в конкретного військовослужбовця є складним і суперечливим процесом, що піддається впливу різноманітних факторів і умов (рис. 1). У результаті цього процесу формуються особистість і спосіб її взаємодії з оточуючим середовищем, а також встановлюються певні моделі поведінки в різних ситуаціях, що відображають процес соціально-психологічної адаптації.

Система *зовнішніх факторів* складається із різноманітних соціальних та природних чинників, які формують умови для становлення особистості та впливають на її поведінку й активність. Вплив цих факторів на людину та її стиль життя може бути як позитивним, так і негативним. *Внутрішні чинники* представляють собою психічні визначальні фактори, які існують у внутрішньому світі особистості та формуються протягом її життя в ході індивідуально-особистісного розвитку через процеси навчання, виховання та росту (Кокун, Мороз, Пішко & Лозінська, 2021).

У кожному сегменті моделі VALS спостерігалися відмінні цінності та стиль життя щодо їх характеристики за демографічними ознаками та моделі комерційної поведінки. У контексті того, військовослужбовці різняться не лише за своєю спрямованістю, а й за наявністю внутрішньої ресурсності до кризових ситуацій. Ресурси включають в себе психологічні, фізичні та соціально-економічні чинники, які впливають на вибір та прийняття рішення щодо планування життєдіяльності кожним військовим.

Кожний із типів стилю життя військовослужбовців, за моделлю VALS, має власні характеристики та особливості (Пугач, Візнюк, Долинний & Бреславська, 2023).

Перший тип, відомий як «*Актуалізатори*» (actualizers), – це ті військовослужбовці, які цінують сучасність, активність та мають високу самооцінку, а також розпоряджаються значними ресурсами. Вони зацікавлені в кар'єрному зростанні й прагнуть розвиватися та реалізовувати себе різними способами, іноді керуючись пошуком позитивних емоцій чи змін. Їх імідж є вираженням їхнього смаку, незалежно від характеру. Ці люди часто стають лідерами у бізнесі та управлінні, постійно шукають складні завдання. Вони мають широкий спектр інтересів, цікавляться соціальними проблемами та відкриті для змін. Їхні власності та розваги відображають витончений смак до кращого й прекрасного в житті (Візнюк, Долинний, Волохата & Ромащук, 2024).

Другий тип, відомий як «*Самореалізовані*» (fulfilleds), представляє зрілих, задоволених життям, комфортабельних та вдумливих людей, які цінують порядок, знання та взяті на себе відповідальність. Високий рівень ресурсів узгоджується із принциповою орієнтацією. Більшість з них мають високий рівень освіти та займають посади професіоналів. Вони добре інформовані про світові та національні події й завжди готові розширити свої знання. Дозвілля вони проводять переважно вдома. Хоча вони помірно цінують соціальні статуси й інститути, вони відкриті до нових ідей та соціальних змін. Спокійні, впевнені в собі, консервативні й практичні, вони вважають перевагами в житті: функціональність, цінність та практичність (Puhach, Vizniuk & Dolynnyi, 2023).

Третій тип, відомий як «*Довірливі*» (believers), описує консервативних, звичайних людей, які мають чітко визначені вірування, що ґрунтуються на традиційних цінностях, таких як сім'я, церква, місцеве співтовариство та нація. Низький рівень ресурсів не впливає на їхню орієнтацію, адже вони дотримуються принципів. Вони є носіями моральних цінностей, глибоко вкорінених і тлумачених буквально. Такі військовослужбовці приділяють увагу усталеним правилам повсякденності, особливо вдома, в сім'ї та у своїх громадських і релігійних організаціях. Вони є консервативними та передбачуваними, віддають перевагу вітчизняним та відомим брендам (Кокун, Мороз, Пішко & Лозінська, 2021).

Рис. 1. Модель стилів життя військовослужбовців ЗСУ відповідно до положень VALS

Четвертий тип, відомий як «Досягаючі» (achievers), описує успішних людей, які спрямовані на кар'єру або професійну діяльність і самі керують своїм життям. Високий рівень ресурсів узгоджується з їхньою орієнтацією на якість. Вони більше цінують згоду, передбачуваність і стабільність, ніж ризик, близькі взаємини й особисте відкриття. Вони глибоко затягнуті в професійну діяльність та сім'ю. Для них робота забезпечує відчуття обов'язку, матеріальну винагороду або престиж. Суспільне життя для них побудоване навколо сім'ї, церкви та кар'єри. «Досягаючі» військові політично консервативні, поважають авторитет. Їм важливий імідж, тому вони віддають перевагу стійким і відомим, престижним продуктам або послугам, які демонструють успіх перед оточенням (Візнюк, Долинний, Волохата & Ромащук, 2024).

П'ятий тип, відомий як «Прагнучі» (strivers), – ті, хто активно шукає мотивацію, самовизначення та схвалення у світі навколо. Такі військовослужбовці прагнуть досягти

стабільності в своєму житті. Вони часто не впевнені в собі та мають обмежені економічні, соціальні й психологічні ресурси. Доволі тривожні стосовно оцінки та схвалення щодо інших, легко відчують нудьгу або імпульсивно реагують на оточення. Багато з них прагнуть мати стильний образ життя та наслідувати тих, хто володіє більш вражаючими речами. Проте, те, чого вони бажають, зазвичай залишається недосяжним (Puhach, Vizniuk & Dolynnyi, 2023).

Шостий тип, відомий як «Експериментатори» або «Випробувачі» (experiencers), є молодими, енергійними та повними ентузіазму. Вони імпульсивні та шукають різноманітних і яскравих вражень, прагнучи до нового й незвичайного, навіть ризикованого. Вони все ще формують свої життєві цінності та образи поведінки й відкриті до всіляких нових можливостей, але швидко втомлюються від них. Політично вони нейтральні, не дуже обізнані та суперечливі у своїх віруваннях. Абстрактне бажання відійти від комфорту поєднується з досягненням багатства та влади. Енергія таких військовослужбовців знаходить вихід у спорті, розвагах за межами дому та соціальній активності. Вони є стильними споживачами, витрачаючи значну частину свого доходу на одяг, зручну їжу, музику, кіно та відео (Пугач, Візнюк, Долинний & Бреславська, 2023).

Сьомий тип, відомий як «Мейкери» (makers), – це практичні особистості, які керуються конструктивними навичками та цінують самостійність. Вони живуть у традиційному контексті сім'ї, практичної роботи та фізичних розваг, мало цікавляться тим, що виходить за межі цього контексту. Такі військові виражають себе в контексті дій, які сприяють облаштуванню будинку згідно нових тенденцій, вихованні дітей, ремонті автомобіля тощо. Вони мають достатньо досвіду для успішного виконання цих проєктів (Vizniuk, Dolynnyi, Rabetska, Ladychenko & Zagrebelna, 2023).

Восьмий тип, відомий як «Борці за виживання», – це видатні соціальні реформатори, борці за соціальні права, вони мають належний рівень освіти та певні соціальні зв'язки. Такі військові переважно турбуються про своє здоров'я, відчувають пригніченість і пасивність за відсутності дій, активної діяльності. Вони дещо обмежені у виборі продуктів та послуг, але вірні певним відомим торгівельним брендам і маркам (Puhach, Vizniuk & Dolynnyi, 2023).

Слід зазначити, що в сучасній науці, яка охоплює психологію, педагогіку та соціологію, відсутній однозначний підхід до визначення конкретного переліку факторів, які впливають на формування ідентичності в різних сферах діяльності, включаючи військову. Це означає необхідність проведення комплексного аналізу проблеми, що вивчається, через розгляд різних наукових підходів.

Відповідно до різних типів психологічного захисту можна виділити різні стилі життя військовослужбовців: стиль, що пов'язаний з реактивними утвореннями; стиль, спрямований на інтелектуалізацію; стиль, спрямований на заміщення; стиль, орієнтований на проєкцію; стиль, який націлений на компенсацію; стиль, спрямований на регресію; стиль, спрямований на заперечення; стиль, який націлений на витіснення (Vizniuk, Dolynnyi, Rabetska, Ladychenko & Zagrebelna, 2023).

Нами визначено різноманітні стилі життя серед військовослужбовців ЗСУ, які формуються, враховуючи їхню соціально-психологічну адаптацію. Ці стилі включають: систематизацію класичних типологій, що спрямовані на встановлення проблемних моделей поведінки; класифікацію стилів життя з урахуванням типології цінностей; класифікацію стилів залежно від проблем, що виникають при виборі у повсякденному житті; маніпулятивний та лідерський стилі життя військовослужбовців (Vizniuk, Dolynnyi, Volohata, & Romashchuk, 2024).

Далі було проведено психодіагностичне дослідження стилю життя та психосоціальної адаптації військовослужбовців силових структур згідно комплексного аналізу наукових підходів.

За оцінкою особливостей показників становлення стилю життя щодо соціально-психологічної адаптації військовослужбовців ЗСУ за методикою «Індекс життєвого стилю» встановлено такі особливості прояву механізму психологічного захисту як стилю життя (рис. 2).

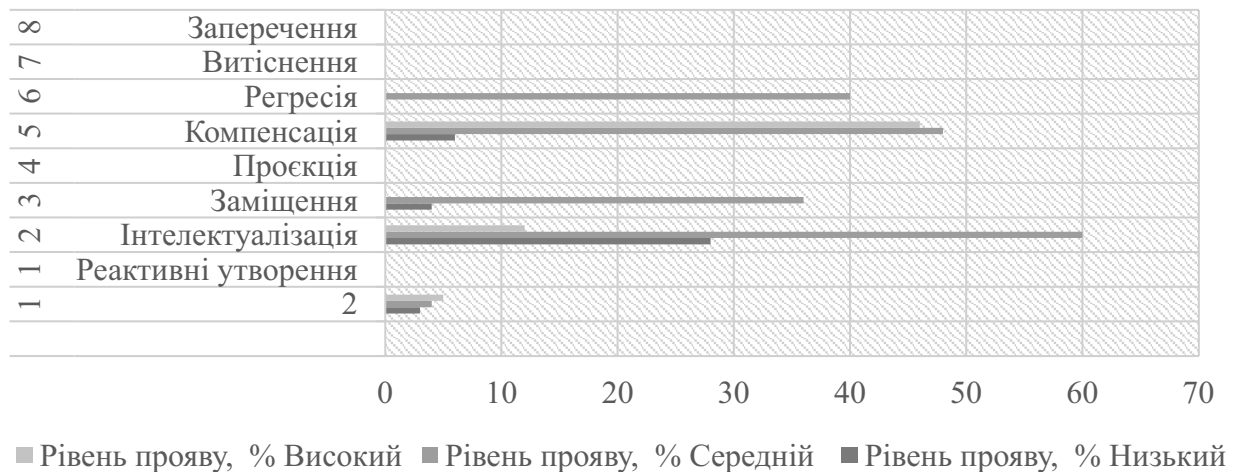

Рис. 2. Результати опитування респондентів за методикою «Індекс життєвого стилю»

За результатами опитування (рис. 2) було виявлено, що важливою особливістю прояву механізму психологічного захисту (стилю життя) серед респондентів є наявність таких складових, як: «інтелектуалізація», «заміщення», «компенсація» та «регресія». Водночас відмічено відсутність прояву інших компонентів механізму психологічного захисту (стилю життя), таких як: «реактивні утворення», «проекція», «витіснення» та «заперечення».

Загальний аналіз отриманих результатів вказує на те, що наявність компонентів, таких як «інтелектуалізація» та «компенсація», свідчить про наявність конструктивних психологічних захистів у певної частини опитуваних. Високий рівень «інтелектуалізації» відзначено у 12% опитуваних, середній рівень – у 60% осіб, а низький – у 28% учасників дослідження. Варто зауважити, що прояв «інтелектуалізації» свідчить про здатність опитуваних розв'язувати конфліктні ситуації за допомогою використання інтелектуальних стратегій. Щодо компонента «компенсація», то його середня виявленість відзначена у 48% опитуваних, високий рівень – у 46%, а низький – у 6%. Можна припустити, що наявність високого та середнього рівнів «компенсації» обумовлена формуванням цього типу життєвого стилю згідно прагнення опитуваних у досягненні кар'єрного зросту на військовій службі, як потреби захисту від внутрішньої конфліктності.

Психологічні особливості, отримані згідно результатів опитування за методикою діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда, подано на рис. 3.

За результатами опитування (рис. 3) встановлено, що середній та високий рівень показників соціально-психологічної адаптації були виявлені серед респондентів, як показник наявності позитивних тенденцій життєтворення. Середній та високий рівень компонентів соціально-психологічної адаптації у військовослужбовців свідчить про їхню здатність успішно взаємодіяти в колективі, що засвідчує командний стиль взаємодії. Такі компоненти як «інтернальність», «емоційна комфортність», «самосприйняття», «прийняття інших» та «адаптація» демонструють переважання високого рівня сформованості життєвого стилю, що відзначено в 60% опитуваних за кожним з цих показників. Також встановлено, що 40% респондентів демонстрували середній рівень сформованості за зазначеними показниками.

Результати опитування за методикою багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттела засвідчили високий та середній прояви індивідуальних показників особистості (особливості характеру, схильності, інтереси) (рис. 4).

Аналіз отриманих даних (рис. 4) показав, що військовослужбовці ЗСУ відзначаються високим і середнім рівнем вияву індивідуальних показників особистості (включаючи особливості характеру, схильності та інтереси), до того ж виявлено відсутність низького рівня вияву цих компонентів.

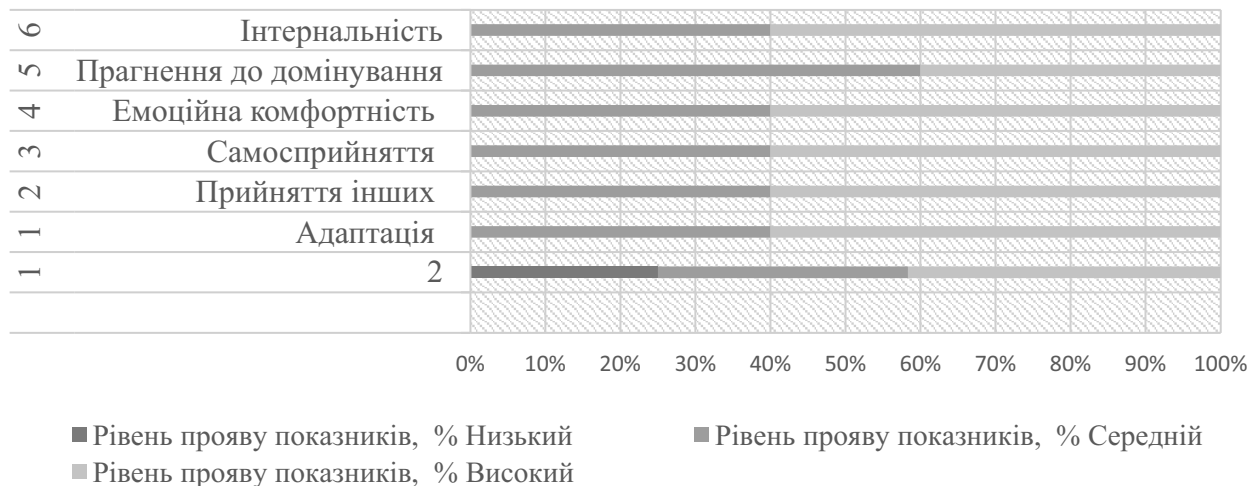

Рис. 3. Результати опитування респондентів за методикою діагностики соціально-психологічної адаптації (СПА) К. Роджерса та Р. Даймонда

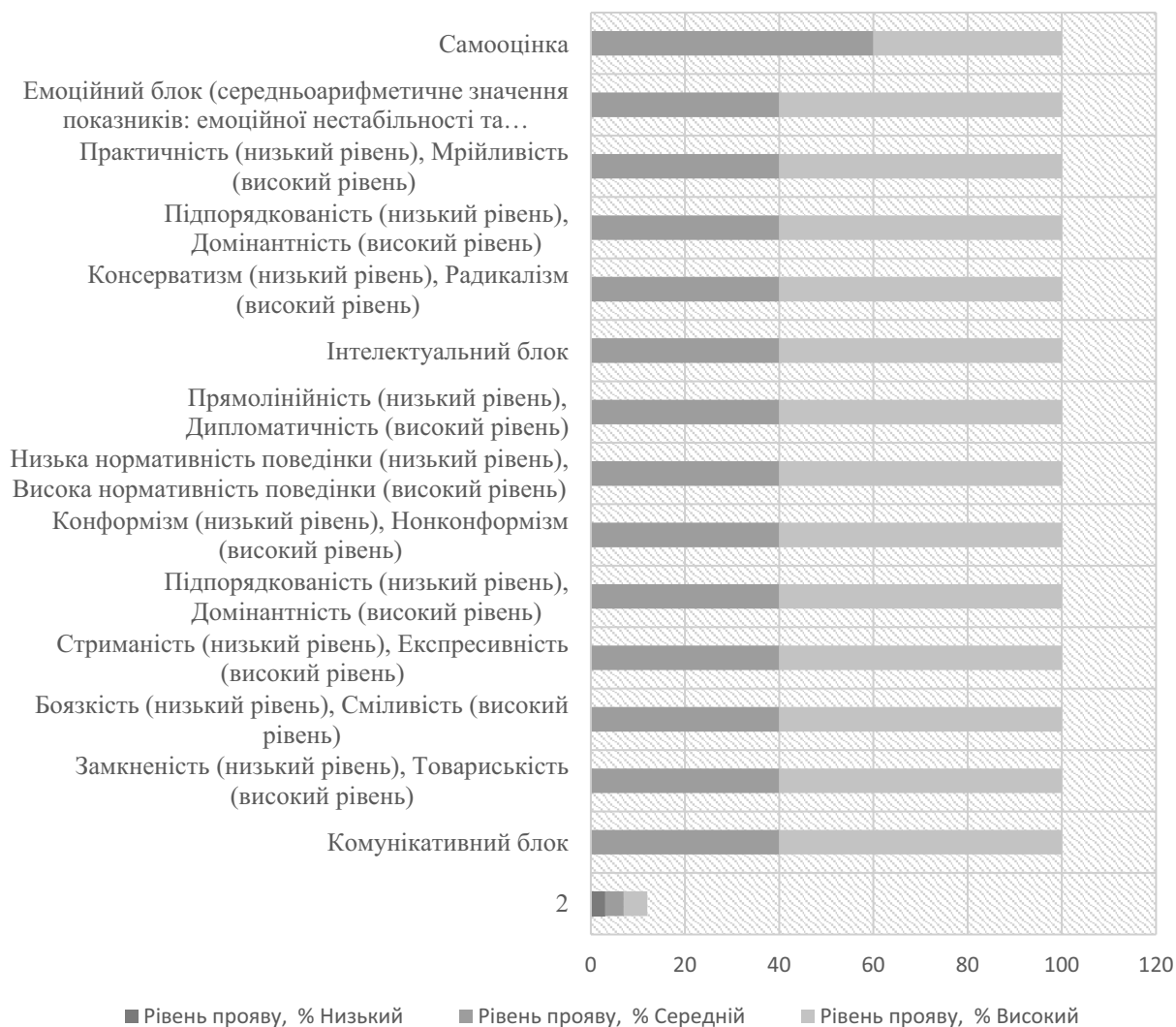

Рис. 4. Результати опитування респондентів за методикою багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттела

У цілому, це позитивний сигнал, що свідчить про формування у військовослужбовців індивідуальних особливостей, які є важливими для професійного та особистісного розвитку.

Дослідження також свідчать про те, що учасники виявляють велику відповідальність та активність у суспільному житті. Вони проявляють більшу послідовність у своїй поведінці та мають широку часову перспективу, охоплюючи як майбутнє, так і минуле, при цьому цей простір насичений багатьма подіями, що вказує на їх велику когнітивну активність. У ситуаціях, пов'язаних з прийняттям рішень і ризиком, вони проявляють більшу послідовність та продуктивність.

Результати опитування за методикою вивчення мотиваційного профілю особистості Ш. Річі та П. Мартіна засвідчили достатньо прийнятний рівень мотиваційного профілю особистості, що є актуальним для забезпечення ефективних професійних досягнень у військовій сфері (рис. 5).

Рис. 5. Результати опитування респондентів за методикою вивчення мотиваційного профілю особистості Ш. Річі та П. Мартіна

У військовослужбовців (рис. 5) відзначається висока мотивація у більшості складових, за винятком показників третьої (шкала потреб стосовно чіткого структурного забезпечення роботи, функцій, повноважень, існування зворотної інформації та зв'язку, які дають змогу оцінювати ефект від власної роботи, потреб стосовно скорочення невизначеності, визначення директив, норм, вимог стосовно роботи) і п'ятої (шкала потреб стосовно створення та підтримки довгострокових, стабільних відносин, які передбачають суттєвий рівень довірливості, близькості взаємин) шкал, де виявлено середній рівень. Ці шкали вимірюють потребу в чіткому структурному забезпеченні роботи, функцій та повноважень, а також в потребі створення й підтримки стабільних відносин. Це свідчить про труднощі в комунікації та співпраці в команді, вимагаючи подальшого розвитку цих аспектів.

Отримані результати опитування респондентів за *Тестом міжособистісних відносин Т. Лірі* засвідчили демонстрацію певних деструктивних проявів (рис. 6).

Відповідно до результатів опитування (рис. 6), встановлено, що особливістю міжособистісних взаємин респондентів є те, що близько 60% опитуваних проявляють високий рівень підозрливості, агресивності, егоїстичності та авторитарності. Це свідчить про те, що певна частина опитуваних демонструє деструктивні прояви, аналогічні до тих, які були виявлені за попередніми методиками.

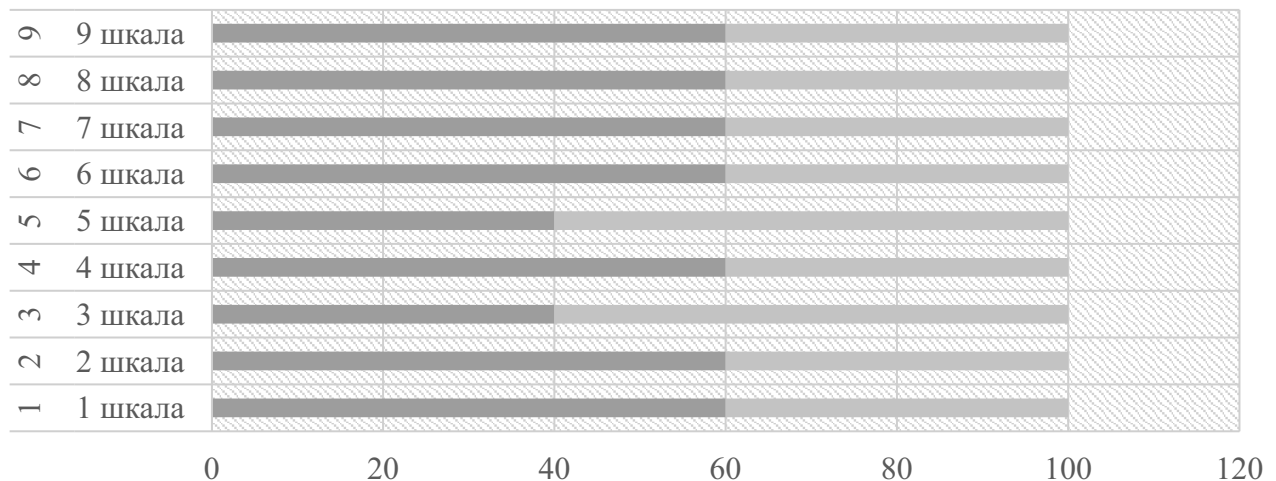

Рис. 6. Результати опитування респондентів за Тестом міжособистісних відносин (Т. Лірі)

Визначено особливості показників формування стилю життя для соціально-психологічної адаптації військовослужбовців ЗСУ. Дослідження показало наявність респондентів, які відрізняються високим рівнем деструктивних виявів оціночних показників, що відображають психологічні особливості їхнього стилю життя. Ця група складає 40% опитуваних. Демонстрація таких якостей серед колег-військовослужбовців ЗСУ обумовлює ускладнення взаємодії в команді, що особливо загрозово в умовах воєнного часу, під час виконання складних завдань, які потребують взаємоповаги, підтримання командного духу тощо.

Був проведений кореляційний аналіз (табл. 1), який показав наявність взаємозв'язку між окремими значущими аспектами психологічного захисту та показниками, що відображають різні прояви і характеристики цього стилю (виявлено як високий, так і середній рівень кореляційного зв'язку серед опитуваних військовослужбовців ЗСУ).

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок між шкалами показників психодіагностичних методик

Шкали	Типи стилю життя	Показники інших досліджуваних опитувальників			
		Адаптація (II методика)	Комунікативний блок (III методика)	Потреба у впливовості та владі, прагнення керувати іншими (IV методика)	Авторитарність (V методика)
1		2	3	4	5
Заміщення	I	0,454	0,328	0,36	0,892
Регресія	II	0,312	0,316	0,564	0,412
Інтелектуалізація	VI	0,922	0,723	0,74	0,344
Компенсація	VII	0,910	0,924	0,916	0,754

У ході аналізу встановлено існування прямого кореляційного зв'язку між елементами психологічного захисту за стилем життя та адаптаційним, комунікативним й владним елементами. «Інтелектуалізація» (0,922) найбільше сприяє розвитку адаптації

військовослужбовців до умов зовнішнього середовища та несення військовозобов'язуючої відповідальності. «Компенсація» (0,910; 0,924; 0,916) позитивно корелює з адаптивністю, комунікативністю та потребою у впливовості, що впливає на розвиток управлінського та лідерського стилів керування у військових. Також встановлено існування високого кореляційного зв'язку між шкалою «заміщення» та показником «авторитарність» (0,892), який не дозволяє колегам підрозділу ЗСУ ефективно взаємодіяти на паритетних умовах.

Висновки. Визначено основні складові формування стилю життя військовослужбовців з метою їхньої соціально-психологічної адаптації, зокрема факторну складову та компоненту подій. Доведено, що стосовно впливу подій на стиль життя військовослужбовців можна констатувати, що вони пов'язані як із особистою, так і з сферою середовища, в якому вона знаходиться (колектив колег по службі, родина, друзі, інші особи, з якими відбувається комунікація).

Згідно з різними видами психологічного захисту, можна визначити різноманітні стилі життя у військовослужбовців: стиль, пов'язаний з «реактивними утвореннями»; стиль, що спрямований на «інтелектуалізацію»; стиль, націлений на «заміщення»; стиль, орієнтований на «проєкцію»; стиль, націлений на «компенсацію»; стиль, спрямований на «регресію»; стиль, спрямований на «заперечення»; стиль, що націлений на «витіснення».

Досліджено сутнісні ознаки понять стилю життя (ознака соціальної усталеності практик (поведінки), психологічна ознака індивідуалізації, культурологічна ознака, індивідуалізована та компенсаторна ознаки, комунікаційна ознака) і соціальної адаптації (інтеграційно-середовищна ознака, індивідуалізація реалізації процесу, функціональна ознака); це дало можливість визначити, що зазначені феномени знаходяться в певній залежності один від одного. Доведено, що стиль життя визначає соціальну адаптацію, є її своєрідною формулою розвитку. Розроблено визначення трактувань понять, які враховують більшість виокремлених сутнісних ознак і стилів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження можуть фокусуватися на розробці психокорекційної програми психосоціальної адаптації військовослужбовців силових структур.

Література

1. Візнюк, І.М., Долинний, С.С., Волохата, К.М., & Ромашук, О.І. (2024). Психокорекційна програма підвищення рівня посттравматичного зростання у волонтерів в умовах воєнного часу. *Вісник науки та освіти*, 1(19), 750-759.
2. Зливков, В.Л., Лукомська, С.О., & Федан, О.В. (2016). *Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях*. Педагогічна думка.
3. Кокур, О.М., Пішко, І.О., Лозінська, Н.С., Копаниця, О.В., & Малхазов, О.Р. (2011). *Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів*. НДЦ ГП ЗСУ.
4. Кокур, О.М., Мороз, В.М., Пішко, І.О., & Лозінська, Н.С. (2021). *Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження*. 7БЦ.
5. Пугач, С.С., Візнюк, І.М., & Долинний, С.С. (2023). Правосвідомість як соціологічний контент структурної організації психіки людини. *Наукові інновації та передові технології*, 11(25), 715-724.
6. Пугач, С.С., Візнюк, І.М., Долинний, С.С., & Бреславська, Г.Б. (2023). Волонтерська діяльність у розвитку професійної компетентності працівників. *Актуальні питання у сучасній науці*, 7(13), 673-685.
7. Mitchell, A. The Nine American Lifestyles (1983). *Who We Are and Where We're Going*. Macmillan.
8. Vizniuk, I.M., Dolynny, S.S., Volohata, K.M., & Romashchuk, O.I. (2024). International charity and cooperation projects regarding the organization of volunteer post-traumatic growth programs. *Science and technology today*, 1(29), 391-399.
9. Vizniuk, I., Dolynnyi, S., Rabetska, N., Ladychenko, T., & Zagrebelna, N. (2023). Forming communicative competence in future specialists of the socio-economic sphere. *Amazonia Investiga*, 12(67), 19-29.

References

1. Vizniuk, I.M., Dolynnyi, S.S., Volokhata, K.M., & Romashchuk, O.I. (2024). Psykhokorektsiina prohrama pidvyshchennia rivnia posttravmatychnoho zrostannia u volonteriv v umovakh voiennoho chasu [Psychocorrective program to increase the level of post-traumatic growth in volunteers in wartime conditions]. *Visnyk nauky ta osvity*, 1(19), 750-759 [in Ukrainian].

2. Zlyvkov, V.L., Lukomska, S.O., & Fedan, O.V. (2016). *Psykhodiagnostyka osobystosti u kryzovykh zhyttievyykh sytuatsiiakh* [Psychodiagnosics of personality in life crisis situations]. Pedagogichna dumka. [in Ukrainian].
3. Kokun, O.M., Pishko, I.O., Lozinska, N.S., Kopanytsia, O.V., & Malkhazov, O.R. (2011). *Zbirnyk metodyk dlia diagnostyky psykholohichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do diialnosti u skladi myrotvorchykh pidrozdiliv* [A collection of methods for diagnosing the psychological readiness of military servicemen under contract to work as part of peacekeeping units]. NDTs HP ZSU [in Ukrainian].
4. Kokun, O.M., Moroz, V.M., Pishko, I.O., & Lozinska, N.S. (2021). *Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do vykonannia zavdan za pryznachenniam pid chas boiovoho zlahodzhennia* [Formation of the psychological readiness of military servicemen under contract to perform assigned tasks during combat coordination]. 7BTs. [in Ukrainian].
5. Puhach, S.S., Vizniuk, I.M., & Dolyunnyi, S.S. (2023). Pravosvidomist yak sotsiolohichniy kontent strukturnoi orhanizatsii psykhyki liudyny [Legal awareness as a sociological content of the structural organization of the human psyche]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*, 11(25), 715-724 [in Ukrainian].
6. Puhach, S.S., Vizniuk, I.M., Dolyunnyi, S.S., & Breslavska, H.B. (2023). Volonterska diialnist u rozvytku profesiinoi kompetentnosti pratsivnykiv [Volunteer activity in the development of professional competence of employees]. *Aktualni pytannia u suchasni nautsi*, 7(13), 673-685 [in Ukrainian].
7. Mitchell, A. (1983). The Nine American Lifestyles. *Who We Are and Where We're Going*. Macmillan.
8. Vizniuk, I.M., Dolyunnyi, S.S., Volohata, K.M., & Romashchuk, O.I. (2024). International charity and cooperation projects regarding the organization of volunteer post-traumatic growth programs [International charity and cooperation projects regarding the organization of volunteer post-traumatic growth programs]. *Nauka i tekhnika sohodni*, 1(29), 391-399.
9. Vizniuk, I., Dolyunnyi, S., Rabetska, N., Ladychenko, T., & Zagrebelna, N. (2023). Forming communicative competence in future specialists of the socio-economic sphere [Forming communicative competence in future specialists of the socio-economic sphere]. *Amazonia Investiga*, 12(67), 19-29.

Відомості про авторів

Пугач Сергій Сергійович, доктор педагогічних наук, професор кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, Київ, Україна

Puhach, Serhii, doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Jurisprudence and Humanitarian Disciplines of Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics, Western Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8757-6974>

E-mail: qwertsss262@gmail.com

Візнюк Інесса Миколаївна, докторка психологічних наук, професорка, професорка кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Київ, Україна

Vizniuk, Inessa, doctor of psychological sciences, professor Department of Psychology and Social Work Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

E-mail: innavisnyuk@gmail.com

Долінний Сергій Сергійович, доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Київ, Україна

Dolyunnyi, Serhii, doctor of philosophy (PhD), senior Lecturer Department of Psychology and Social Work Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3555-5818>

E-mail: dolyunnyis@gmail.com

Драчук Мар'яна Іванівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри біофізики Львівського національного медичного університету, Київ, Україна

Drachuk, Mariana, candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Biophysics, Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6667-4767>

E-mail: maryashka0503@gmail.com

Отримано 5 лютого 2024 р.

Рецензовано 15 лютого 2024 р.

Прийнято 16 лютого 2024 р.